

naša dežela po mačehovsko za svoje učitelstvo.

Tudi k točki 4. nekoliko besed, da bodo vsi tovariši vedeli, kako je prejšnji deželni zbor sestavljala zakon, ki upošteva stanarino v pokojnino. Namenoma je tako skrpulca ta zakon, da ne bo nikdar predložen v sankcijo, ako se ga ne popravi v smislu vladnih zahtev. Skoraj gotovo bo moral romati zopet v plenum deželne zbornice, kjer ga morajo prikrojiti po vladnih določbah. Tudi to je bilo potreba povedati sedanjim deželnim očetom, ki baje imajo boljše in resnejšo voljo urediti učiteljske plače. Koliko učiteljev čaka z nestrpnostjo te sankcije? Opravičenost takega zakona je sama po sebi umljiva. Saj vendar mora imeti streho nad seboj tudi učitelj, ki je štirideset ali v smislu § 5a. osnovnega državnega šolskega zakona 35 let služboval v javni službi v blagor občine, dežele, države in svojega naroda. Kolika usmiljenost (!) se zrcali v dosedanjih naših deželnih zakonitih določbah, ki odrekajo učitelju stanovanje (ali stanarino) pod krščansko streho, ko je izčrpal pri vzgoji mladine vse svoje telesne in duševne moči. Radovedni smo, ali bomo mogli reči tudi tem deželnim poslancem. »Src nimajo!« Upajmo, da ne!

Končno v 5. točki peticije zahtevamo zvišanje stanarin in umljivo samo ob sebi. Sam predsednik deželnega društva, tovariš Bajt, mora plačevati za stanovanje večjo najemnino, nego prejme po svoji plači za stanarino.

Toliko v pojasnilo, da se ni s to društveno peticijo kršilo stanovske solidarnosti v smislu zahtev naše Zaveze, slovenske Zveze in vsega avstrijskega učitelstva. Opozorilo se je naš novi — in baje po srčnem čuvstvomani plemenitejši deželni zbor — na nekatere krivice, ki se gode učitelstvu njegove dežele, da jih odpravi in da dokaže, da oklepa vse svoje učitelstvo z enako ljubeznijo in da ustvari enakost v njegovih plačah! Na uspehe našega stanovskega boja smemo upati z vso gotovostjo, ako sklenemo svojevrstne in vstopijo v naša okrajna in deželna društva vsi — prav vsi učitelji in učiteljice do zadnjega člana našega stanu v vsi deželi. V stanovskih zborovanjih pa več ognja in pozitivnejšega dela za naše pravice in v ta namen: »Vsi na krov!« Morali bomo prirediti shod vsega deželnega učitelstva slovenske in italijanske narodnosti, povabiti vse deželne poslance in glasno manifestirati naše pravice in težnje vsega avstrijskega učitelstva, ki solidarno zahteva enake plače z državnimi uradniki. Tako napravimo in naša Zaveza v družbi z slovensko Zvezo in avstrijskimi »Zvezami« poroče, da smo **goriški učitelji hrabri bojovníki** za svoje pravice. V ta namen pa tovariši in tovarišice: »Na delo povsod, v domačih vaseh, tudi pri politiki in sodelovanju pri našem časopisu! Le zavijte peresa vsi in z uma svetlim mečem dosežemo naše stanovske pravice v polni meri!«

## Iz naše organizacije.

### SKUPNE ZADEVE.

Zveza slovenskega učitelstva v Avstriji je imela 19. in 20. avgusta na Dunaju svojo odborovo sejo. Navzoči so bili: predsednik M. Hajny, predsednikovi namestniki Peter Skalicky, Stan. Nowak, Marjan Jakymovskij, tajnik Jos. Závoda, blaginik Ivan Stranskyj, člani odbora: Jos. Smrtka, B. Skala, Vinc. Erbenova (za B. Zelinkovo), Hub. Vitkovič, Gabriel Skalmach, dr. Henrik Karanek, Julian Smulikordsko, Josip Bron. Szado, Luka Jelenc, Jan Ludvíček, Ante Opašič, poklicani referenti Kamil Buzek in Josip Havlik in gosti Fr. Kučera iz Sudic na Moravskem, in Mihajlo Senyica iz Sytichove v Galiciji.

Predsednik M. Hajny otvori sejo, izrazi svoje veselje nad tem, da so navzoči vsi člani odbora. Objasni, zakaj ni bilo mogoče izvesti prvega sklepa, da bi se seja odbora vršila v Ljubljani; zborovanje Zaveze avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev je bilo prestavljeno na september, ko se v Galiciji že poučuje, tako da bi se poljskim in ukrajinskim zastopnikom ne bilo mogoče odborovih sej udeležiti in zato je bila seja določena na Dunaj. Sešli smo se v dobah, ko so slovenska obzorja mračna. Zanimalo se je sicer nekoliko na Balkanu, zato pa v naši državi slavi absolutizem nad slovanskimi narodi svoje orgije; poleg komisarijata na Hrvaškem je uveden tudi komisarijat na Češkem in pripravlja se tudi za Istro; potom absolutizma se namerava slovanske narode potlačiti k tlom; zistem, ki vlada sedaj, ima za vse boleznij en sam lek. Svetle točke so zmage naprednih strank na Moravskem in narodne na Goriškem; to nam daje upanje, da se tudi na Kranjskem posreči zmaga napredka. Na Dolenjem Avstrijskem grozi uzakonitev Koliskovih pred-

logov in treba bo prav previdnega in vztrajnega dela, da se to prepreči. — S pristopom ukrajinske organizacije v Bukovini in poljske organizacije v Sleziji v Zvezo, obsega ta sedaj vse slovanske deželne organizacije razen Dalmacije, kjer sploh nimajo deželne organizacije. Predsednik se je po odborovem sklepu pogajal z dalmatinskimi tovariši obeh strank, s starimi in mladimi; dobil je zagotovilo, da bo organizacija tekom leta osnovana, do sedaj se to še ni zgodilo, morda le zaradi osebnih nesporazumov. — Letos je praznoval 60letnico prvi predsednik zveze, tov. Josip Černy. Poznate njegove zasluge in gotovo soglašate, da se mu pošlje pozdravno pismo (odobravanje). Tudi naš podpredsednik dobri Peter Skalicky in tajnik Jožef Závoda sta slavila lani svoji 60letnici. Tudi njima častitamo. Podpredsednik tov. Stan. Nowak je bil za svoje zasluge imenovan za častnega člana poljske organizacije; čestitamo mu iz vsega srca. Prihodnje dni zboruje v Zagrebu Savez hrvatskih učiteljskih društev in Hrvatsko-pedagoški književni zbor. Gotovo soglašate, da se jim pošlje pozdrav. (Odobravanje.)

### I. Tajnikovo poročilo.

Tov. Josip Závoda je podal naslednje tajniško poročilo: Zveza slovenskega učitelstva v Avstriji združuje razen Dalmatincev skoro vse slovansko učitelstvo kraljestev in dežel, ki so v državnem zboru zastopane, po številu 26.628. V zvezi se nahajajo naslednje učiteljske organizacije:

1. Zemsky Ustřední Spolek Jednot Učitelých v král. Českém 8728 članov.
2. Zemská Ustřední Jednota učitelstva meštanských škol českých v král. Českém 1200 članov.
3. Zemská Ustřední Jednota Učitelů v král. Českém 1400 članov.
4. Ustřední Spolek Jednot Učitelých na Morave 6054 članov.
5. Zemská jednota učitelstva meštanských škol na Morave 400 članov.
6. Ustřední spolek českého učitelstva ve Slezku 440 članov.
7. Jednota českého učitelstva v Dolních Rakousích 50 članov.
8. Krajowy Związek Nauczycielstwa Ludowego w Galicyi, Krakow 4963 članov.
9. Vzájemna Pomoc haličinských i bukovinských učitelův i učitelok, Lviv 900 članov.
10. Zaveza avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev v Ljubljani 1522 članov.
11. Narodna Prosvjeta, Istra 191 članov.
12. Polskie Towarzystwo Pedagogiczne w Cieszymie 508 članov.
13. Vilna Organizacyja ukrajinskoho učitelstva na Bukovyni 272 članov.

Zveza kot mogočen izraz solidarnosti slovanskega učitelstva gre za najvišji smotri težnji slovanskih narodov: stoji na straži za vsestranstvo kulturnih njihovih delavnic — šol — in se poteza za neodvisnost učitelstva po znanstveni, stanovski, predvsem pa materialni. Na občinih zborih si stavlja nove smotre in z vztrajnim delom v odboru in v posameznih udeleženi deželnih organizacijah se izkuša približati postavljenemu idealu.

Na zadnjem občnem zboru delegatov v Krakovu dne 23. julija 1912 so se obravnavala sledeča vprašanja: 1. O višji učiteljski izobrazbi. Po temeljitih izvajanih referentah tov. B. Skale, ki je utemeljeval to kardinalno zahtevo slovenskega učitelstva, je bila sprejeta odgovarjajoča resolucija, h kateri se je pripojila druga, ki zahteva svoboden razvoj vsega šolstva vseh avstrijskih narodov v njihovem materinem jeziku.

2. O definitivnosti okrajnih šolskih inšpektorjev je referiral tov. P. Skalicky, in sklep občega zbora je bil za daljše korake merodajen. Ker je vprašanje definitivnosti okrajnih šolskih inšpektorjev spodobno, da globoko in škodljivo poseže v narodnostne razmere slovenskega šolstva, zato ji je Zveza obenem s Ustrednim radou českých zemských posvečala kar največjo pozornost. Obe korporaciji sta izdelali skupno predlog s temi glavnimi zahtevami: a) Izbera okr. šol. nadzornikov izključno iz vrst učitelstva, ki mu je znana praksa na ljudskih in meščanskih šolah; b) konkurzno postopanje pri imenovanju; c) soudeležba plenuma tozadevnega okrajnega šolskega sveta; d) obveznost terna, ki ga predlaga okrajni šolski svet; e) oddeljenje administrativne stvari od didaktično-pedagoške. Ta predlog je v parlamentu naučnemu odseku predložil in zagovarjal poslanec tov. Al. Konečný. Prav podoben predlog je prinesel v odsek tudi nemški soc. demokrat Glöckel v sporazumu z Nemško-avstrijsko učiteljsko zvezo; razlika je bila samo v tem, da je Glöcklov predlog zahteval definitivno in to naenkrat pri vseh. Proti tem predlogam je tu vladna predloga, izdelana od

prvega referenta posl. Kasperja, ki pobija vse naše zahteve in izroča imenovanja okrajnih nadzornikov v roke naučnega ministra s pridržkom, da bi ta mogel definitivno nastavit le tega, ki ga spozna za vrednega. Ta poslednja točka je, ki zbuja pozornost. Pri poimenskem glasovanju o teh predlogih je glasovalo 24 članov naučnega odseka za definitivno, in le 6, od teh 5 čeških in 1 okrajinski, jih je glasovalo za provizorij. Tudi vsi izpreminjevalni predlogi, ki so jih predlagali naši prijatelji, so bili dosledno zavrnjeni, edino zahteva, da bi inšpektorjem za pisarniška dela bila pridružena pomožna sila in da bi inšpektorji imeli posebno funkcijsko doklado, je bil sprejet vključ odporu zastopnika finančnega ministrstva. Nadzorniško vprašanje še ni rešeno, ker ni konečno obravnavanje o njihovem materialnem položaju. Zveza je storila vse, kar je mogla. Resolucijo krakovskega občnega zbora je predložila poslaniškim klubom v državnem zboru. Sestavljen je memorandum, ki se je poslal vsem članom naučnega odseka s prošnjo, da bi se pri rešitvi tega vprašanja upoštevali interesi šol. Dne 13. julija so osebno intervenirali tov. preds. M. Hajny s članom odbora tov. Gab. Stohmachom in zastopniki Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego v Tešinu pri novem referentu posl. P. Londzini v Tešinu. — 4. Četrta točka občnega zbora v Krakovu, o izpremembah državnega šolskega zakona z l. 1869 in 1883, ki je naročila odbor: napraviti vse potrebne korake, da bi vsi državni poslanci delali na skorajšno izpremembo § 55. drž. šolskega zakona v smislu sklepa naučnega odbora državnega sveta, je bila predmet intenzivne skrbi predsedništva Zveze, ki je porabil pomladansko zasedanje državnega zbora in pismeno prošil vse slovanske poslance, da bi delali za pretres finančnega načrta, ki bi omogočil izpolnitev zahtev učitelstva po ureditvi plač, ki bi se zlagale z dohodki državnega uradništva istovrstne izobrazbe. Deželne organizacije, ki so združene v Zvezi, bi naj podale do konca šolskega leta 1912/1913 predloge za izpremembe omenjenih državnih zakonov. — 5. V slučajnostih se je obravnavalo tudi o ustanovitvi skupnega zdravilišča na Rabu. O tem vprašanju se bo še natančneje poročalo.

Predsedništvo zveze je imelo 25. novembra 1912 sejo na Dunaju v prisotnosti 7 članov (Hajny, Skalicky, Jakymovskij, Stranskyj, Skala, Ludvíček, Kladova). Obravnavalo se je: 1. O stanju češkega šolstva v Nižji Avstriji, posebno na Dunaju, kjer rolni nemški šovinizem proti vsemu slovanskemu šolstvu. Ako se sprejme Koliskov predlog, tedaj grozi nevarnost ne le češkemu šolstvu, temveč bi bila onemogočena ustanovitev vsake druge slovanske šole na Nižnjem Avstrijskem, posebno na Dunaju, četudi to vidno nasprotuje členu 19. osnovnega drž. zakona iz leta 1867 in § 6. drž. šolskega zak. z leta 1869. Izdelan je bil obširen memorandum, podprt s statističnimi podatki o narodnostnih razmerah na Nižnjem Avstrijskem sploh in na Dunaju posebe in oddan slovanskim klubom za vse njihove poslance s prošnjo, da bi tem razmeram posvečali posebno pozornost in tako odvrnili nevarnost uzakonjenja Koliskovega predloga. Izjava predsedništva Zveze o brutalnem ravnanju dunajskega magistrata proti češki šoli v III. okraju se je poslala vsem učiteljskim časopisom. — 2. V smislu krakovskih sklepov se je obravnavalo o znižanju cen na železnica za učitelje ljudskih in meščanskih šol. Že v Lukačovicah je utemeljeval leta 1910 to zahtevo tov. Jakymovskij. Od te dobe dela to Zveza in Ustredni rada českých zemských organizaci za njeno udeležitev. Izdelana je bila peticija na železniško ministrstvo in za tri druga ministrstva: vojnno, domobransko in naučno. Odgovor ministrstva železnice se glasi, da se znižanje voznine ne dovoli. Vojno ministrstvo je sporočilo, da je prošnja odstopila ministrstvu železnice (za to ga nismo prosili, temveč za podpiranje naše prošnje). V drugi polovici države uživa učitelstvo precejšnje ugodnosti. — 3. Tretja točka obravnavanja na Dunaju je bil sklep o akciji za izpremembo § 55. drž. šolskega zakona in za sanacijo deželnih financ. Stanje učiteljskih plač na Češkem je opisal tov. B. Skala in P. Skalicky, razmere v Galiciji tov. M. Jakymovskij in Iv. Stranskyj. Sklenilo se je intervenirati skupno s predsedništvom nemške Zveze pri ministrskemu predsedniku grofu Stürgku in pri poslaniških klubih, kar se je drugi dan tudi zgodilo. — 4. Za člana Zveze je bila sprejeta organizacija ukrajinskega učitelstva v Bukovini: Vilna organizacija ukrajinskoho učitelstva na Bukovyni. — 5. Polskie Towarzystwo Pedagogiczne v Cieszu-Nie je bilo naprošeno, da bi svojo prošnjo za sprejetje v Zvezo, ki jo je že enkrat napravilo, še en-

krat podalo. To se je že zgodilo. Zato predlagamo odboru, da bi Polskie Towarzystwo Pedagogiczne bilo sprejeto za člana Zveze in da bi sprejetje bukovinske organizacije bilo potrjeno. — 6. Blagajniško poročilo tov. Iv. Stronskega je bilo vzeto na znanje in v slučajih neparavnih plačevanj storjeni potrebni koraki. 7. Za zbirke za ranjene Jugoslovane je prišla zahvala v imenu srbskega učitelstva od tov. M. Stepanoviča iz Belgrada, katero je predsednik sporočil. — 8. Predlog tov. Vaška na zenoostavljenje češkega in polskega pravopisa je bil dan v pretres Osrednjemu svetu čeških deželnih organizacij in kraj. Związku naučyc. polskiego. Predsedništvo Zveze priporoča zenoostavljenje, da se s tem ustrezne potrebam najširših ljudskih vrst in da bi se jeziki napravili pristopnejši za druge narode. — 9. Obravnavala se je situacija slovenskega naprednega učitelstva na Kranjskem, kjer je izpostavljeno najhujšemu preganjanju s klerikalne strani. Slovenska organizacija se poziva, da sestavi spominski spis in obljubljena ji je pomoč »Zveze« v sporazumu z nemško »Zvezo«. Spominski spis je že tiskan v slovenskem jeziku in tudi v nemškem prevodu, češki prevod je pripravljen za natis. Vsem organizacijam se je razposlal izvod slovenskega originala in delajo se priprave za daljše korake. — 10. Sklenjena je bila odborova seja v Ljubljani.

(Dalje.)

## Književnost in umetnost.

Utva in Mira: »Pravljice«.

Ocena. — Spisal: Ferdo Plemič.

(Konec.)

V metričnem jeziku naše babice niso pripovedovale pravljic, a zato tem bolj poetično. V tej bajki pa bo otroka motila vrhutega hipno označena interkalacija o Viharju in kraljčini. Poleg tega pa se burja ne rodi na Krasu. To je prirodna resnica.

Po številu je Mira več »pravljic« podala, po vsebini pa mnogo manj. Snovi je v Mirinih proizvodih res ubogo malo. Po dejanju kriči otroška duša, a tu je v tem pogledu tako malo, da se ti dozdeva, da stojiš pred širno Saharo. Besed pa — besed celo morje! O dveh Mirinih »pravljicah« sem uvodoma že govoril. O vseh ne kaže tu govoriti. Edina ganljivo lepa je Mira na bajka o »podrtim borovcu« vključ jezikovnim hibam in sentenci v prvi vrsti na strani 15. — Ali glede te bajke imama jaz isti pomislek, ki ga je izrazil kritik J. Wester v »Zvonu« (št. 6, leta 1913.) in ki se glasi: »Personifikacij dreves otrok ne more dobro pojmovati, še manj pa kako se drevesa med seboj ženijo.« (Ocena P. Fleretove »Babica pripoveduje.«) Seveda kritiki govorijo, mladinski pisatelji pa pišejo. Zato bo treba nekoč res energično očistiti naše mladinske knjižnice sličnih »modernih« proizvodov. Jaz za svoj del rajši dam knjige željnemu, povesti lačnemu dečku sto molitvenikov v roke, negoli eno samo tako brezresno zbirko blelih, razvlečenih bajk ali povesti, ki niso ne krap ne voda. Odkod pa naj naša mladina vzame čvrsti mozeg v svojo duševno hrbtnico, če ji bomo podajali le tako bledolično pičo, ki še v črevljih ne de dobro?

Da se vrnem k Miri! Tudi ona proti prirodni resnici pripisuje mački »zlobne« oči. (Str. 77.) Uboga obrekovana in od mladinskih pisateljev krvočeločeno preganjana mačka! Vse je na tebi »zlobno«, »hinaško«, »potuhnjeno«, »nezvesto«, »grdo« itd. Čudom se čudim, da imajo vključ temu otroci mačke, posebno mlade mačke, še najrajši med vsemi štirinožci. Je li se mladinski pisatelji iz tega nočejo res prav ničesar naučiti? Ali pa hočejo mladinski pisatelji (vsaj nekateri) povsem zatreti mačji rod in potem sami loviti miši? Pustimo lepi živalci le njene državljanske pravice in ne smešmo se!

Toliko o vsebini »Pravljic«. A jezik? Tu smo pri velevažni točki, v kolikor se mi namreč zdi, da se je odbor družbe sv. Mohorja naravnost zaljubil v — recimo — »poetični« jezik teh pravljic. Podkupljen po tej »poeziji v prozi« je menda odbor družbe sv. Mohorja zapadel v nemnevno sodbo, da stoji pred delom eminentne poetične vrednosti. To je zmot. Tako brezokusno se ne sme pripovedovati ne malim ne velikim. To takoj približem. Jezik v pravljici bodi poetičen, da, ali poezija naj se izraža v največji preprostosti, a ne v celih odstavkih metrično umerjenih stavkov, ki se brez vsega prehoda vrste z nevezano besedo, ker je namreč tankaj pisatelj »poezija« pošla. Ali vse v verzih in kiticah, ali vse — in to je za otroka najbolje — v pošten kranjski prozi! Ono »igračkanje« z verzji sredi proze pa le škodi okusu in umevanju, ter slovniški pravilnosti, ker poraja nestvore, kakor je tale: